

Yuval Noah HARARI, **Sapiens. Od zvířete k božskému jedinci,**

Praha: Leda, 2013, 518 s., přel. Anna Pilátová, ISBN 978-80-7335-344-5

Kniha je pozoruhodným příspěvkem k pojetí evoluce člověka, protože v mnoha směrech překonává zjednodušující naturalistický evolucionismus a klade v tomto smyslu důraz na kulturu jako hlavního činitele lidského vývoje. Zdůrazňuje tedy jako činitele to, co člověk sám duchovně vytvořil. Autorem je profesor hebrejské univerzity, vynikající stylista, který v rámci srozumitelně podaného množství fakt podává vlastně nově pojaté dějiny druhu Homo sapiens. Za základ lidského vývoje považuje „kognitivní revoluci“ vycházející ze vzniku a užívání jazyka. To směřovalo ke vzniku „jazykové fikce“ a ta dala vznik „intersubjektivní sdílené reality“, tedy jakémusi světu představ, který vytváří napětí mezi fiktivním a reálným světem. Je to jistý pokrok proti evolucionistickému zjednodušování genetické výbavy jako trvalého podkladu lidského duševního života, ale stále je to setrvávání v hranicích vědecko-empirického determinismu. Autor je velmi kritický k biologickému a psychologickému, resp. antropologickému evolucionismu, nicméně se ve svých úvahách pohybuje stále v rovině empirismu, aniž by zaujal rozhodující postoj k absurditě evolucionistického tvrzení, že vývoj života nemá žádný cíl, ale nese v sobě všemocnou naprogramovanou tendenci k přežití, resp. dokonce k „sobecké replikaci genů“, tedy odkudsi dané předurčení. Je zde však také řada podnětných plus, např. zdůraznění utvářejícího vlivu náboženství, které ovšem definuje jen jako „systém lidských norem a hodnot, který se zakládá na víře v nadlidský řád“. To mu umožňuje nový pohled na vztah lidských dějin a náboženství; píše sice, že existence nadlidského řádu není „lidským výplodem ani výsledkem vzájemné dohody“, a uznává význam náboženských hodnot v lidském životě, ale ke křesťanskému kreativismu má ještě daleko. „Dějiny kráčí od jedné křížovatky ke druhé a z neznámých příčin se někdy vydají jednou cestou a jindy jinou.“ (s. 297) Je to přiznání, že ryzí vědecký naturalismus v antropologii a psychologii na identifikaci smyslu života nestačí: „Bioinženýrství, kyborgové“ a vytváření kvazilidských monster „nám ještě zamotají hlavu“ (s. 495); ale „každý pokus změnit lidskou přirozenost musí ztroskotat, protože pouze tělo se dá zdokonalovat, ale na lidskou duši se sáhnout nedá,“ a tak naděje na „počítačovou mysl“ robotnického člověka je naštěstí marná.

Knihu v každém případě stojí za to číst, je v ní mnoho jinde neuváděných a velmi zajímavých fakt, která v mnohém korigují ustálené názory na evolucionistické samozřejmosti z oboru přírodních a humanitních věd, ale především nutí ke kritickému zamyšlení nad příliš sebevědomým evolucionismem.

prof. Milan Nakonečný
(TF JU, M.Nakonecny@seznam.cz)